

รูปแบบการสร้างเสริมการเป็นพลเมืองดีของนักเรียนเชิงพุทธบูรณาการ*

THE MODEL OF STUDENTS' GOOD CITIZENSHIP ENHANCEMENT INTEGRATING BUDDHISM

พระอนุสรณ์ กิตติวนโณ

Phra Anusorn Kittiwanno

พระศักดิ์ธ ส่วโร

Phra Sakditat Sangvaro

เกรียงศักดิ์ ฟองคำ

Kriengsak Fongkum

อภิชา สุขจีน

Aphicha Sukjeen

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phrae campus, Thailand

E-mail: praanusorn-2009@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบและการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีของนักเรียน 2) สร้างรูปแบบการสร้างเสริมความเป็นพลเมืองดีเชิงพุทธบูรณาการ และ 3) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการสร้างเสริมความเป็นพลเมืองดีของนักเรียน เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้อำนวยการ จำนวน 1 คน ครูผู้สอนจำนวน 4 คน และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 150 คน รวมทั้งสิ้น 155 คน โดยใช้เครื่องมือวิจัยดังนี้ 1) แบบสอบถาม 2) แบบสัมภาษณ์ และ 3) รูปแบบกิจกรรมการสร้างเสริมความเป็นพลเมืองดีเชิงพุทธบูรณาการ ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบและการเป็นพลเมืองดี เป็นรูปแบบที่บุคคลสร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี ประสบการณ์ จินตนาการ แล้วถ่ายทอดออกมาแทนปรากฏการณ์ด้วยการนำเสนอที่ถูกต้อง กระชับ เข้าใจง่าย ทั้งในรูปแบบเชิงกายภาพ รูปแบบเสมือนจริง และรูปแบบเชิงสัญลักษณ์ และสามารถนำไปเป็นแนวทางสู่การพัฒนาความเป็นพลเมืองดีภายใต้ ความรับผิดชอบต่องานสังคมและเคารพในสิทธิของผู้อื่น 2) รูปแบบการสร้างเสริมความเป็นพลเมืองดีเชิงพุทธบูรณาการ เป็นรูปแบบที่ได้มาจากการวิเคราะห์เอกสารและลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลด้วยการสอบถาม การสัมภาษณ์ จนได้รูปแบบกิจกรรมอบรมภายใต้กรอบ

* Received 22 June 2021; Revised 8 August 2021; Accepted 27 August 2021

แนวคิดตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา 3) ผลการใช้รูปแบบการสร้างเสริมการเป็นพลเมืองดีของนักเชิงพุทธบูรณาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.38$) หลังการใช้รูปแบบการสร้างเสริมการเป็นพลเมืองดีของนักเรียนเชิงพุทธบูรณาการ พบว่า นักเรียนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.22$) แสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนและการรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่เพิ่มขึ้น

คำสำคัญ: รูปแบบการสร้างเสริม, การเป็นพลเมืองดีของนักเรียน, เชิงพุทธบูรณาการ

Abstract

This research article aimed to 1. Investigate theories concerning the model of enhancing students' good citizenship, 2. Construct good citizenship model for students by integrating Buddhism, and 3. Study the results of using the constructed model with students. Applying mixed methods research design, the participants were a school director, 4 teachers, and 150 students who are studying in junior high school. The research instruments were questionnaire, interview, and activities designed for enhancing students' good citizenship through Buddhism. The results revealed as follows. 1) In terms of theories concerning model formulation and good citizenship, the concept of being good citizen originated from theories, experiences, and imagination. Based on accuracy, brevity, and understandability, it is presented in physical, realistic, and symbolic forms and it can be applied to enhance individuals' good citizenship, responsibilities towards society, and respect for human rights. 2) The model for enhancing students' good citizenship through Buddhism was developed from document analysis and field study, in which the data were collected by using questionnaire and interview. Implementing Buddhist Threefold Training: morality, concentration, and wisdom, the training activities were created. 3) After using the model, the overview of students' role of being good citizen was at average level ($\bar{X}=3.48$). Furthermore, students' behavior changed positively at high level ($\bar{X}=4.22$) which indicated that by applying the formulated model, their behavior was improved positively and their responsibility was developed.

Keywords: Model, Enhancement students' good citizenship, Buddhist integration

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางด้านวิชาการเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ความทันสมัยทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองตลอดจนการเปลี่ยนแปลงด้านการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีผลทำให้สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องปฏิรูปการศึกษาโดยการพัฒนาเนื้อหาสาระ และกระบวนการเรียนการสอนโดยเฉพาะการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนให้ทันต่อสถานการณ์ เพื่อสนองความต้องการของบุคคลและสังคม ทั้งสาระของหลักสูตรทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงามและความรับผิดชอบต่อสังคม โดยที่หลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา ยังมีความมุ่งหมายเฉพาะที่จะพัฒนาวิชาการ วิชาชีพขั้นสูงและการค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาสังคม (มาตรา 28) (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, ม.ป.ป.) ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรระดับปริญญาตรี ควรมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหรือส่งเสริมความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มุ่งเตรียมความพร้อมด้านสติปัญญาให้มีความสำคัญกับทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ในสังคมข้อมูลข่าวสาร (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2554)

อนึ่ง ใจความสำคัญที่ปรากฏใน “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวดที่ 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ (มาตราที่ 6) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) เพื่อให้การพัฒนาสังคมประเทศชาติให้มีประสิทธิภาพและเดินไปข้างหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง รัฐบาลจึงได้กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) โดยยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ ทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) จุดเด่นประการหนึ่งของแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับนี้ คือ การกำหนดเป้าหมายด้านคุณภาพ ที่ได้ให้ความสำคัญต่อระดับความสำเร็จด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนควบคู่กับระดับความสำเร็จที่ชัดเจนในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นพลเมืองของผู้เรียน เพื่อให้การพัฒนาผู้เรียนตามแผนดังกล่าว มีความสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2560-2564) นอกจากนี้ แผนพัฒนาการศึกษา ดังกล่าว ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ไว้หลายประการ เพื่อให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องนำไปขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และให้บรรลุผลสำเร็จต่อคุณภาพของผู้เรียน ในส่วน

ของยุทธศาสตร์ที่สนองต่อพันธกิจด้านการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ/ประเภทสู่สากล ได้มีการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาฯ ที่ 1 : ยุทธศาสตร์พัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และกำหนดตัวชี้วัด “ร้อยละคะแนนเฉลี่ยของผู้เรียนทุกระดับการศึกษามีความเป็นพลเมือง” (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2559)

จากนโยบายดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์ของสังคม หากเด็กและเยาวชนขาดภูมิคุ้มกันและขาดการอบรม ขาดการดูแล ขาดการชี้แนะจากผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ก็อาจทำให้ค่านิยม ทศนคติ รวมทั้งการพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานอันดีงามของสังคมได้ นอกจากนี้การพัฒนาที่แยกส่วนขาดความเชื่อมโยงระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ทำให้เยาวชนขาดสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ขาดการนำหลักธรรมมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เยาวชนเติบโตขึ้นจนอายุย่างเข้าสู่วัยรุ่น ซึ่งถือเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม ทำให้เกิดความสับสนในบทบาทและหน้าที่ของตน รวมถึงพิจารณาญาณในการประพฤติปฏิบัติตนตลอดจนความรับผิดชอบต่อสังคม ความเบี่ยงเบนทางพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้นดูเหมือนจะทวีความรุนแรงขึ้นทุกขณะ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านการก่ออาชญากรรม การข่มขืน การละเมิดทางเพศ และการก่อเรื่องทะเลาะวิวาททำร้ายร่างกายกันถึงแก่ชีวิต (ลัดดา ตั้งสุภาชัย, 2553)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว คณะผู้วิจัยเห็นความสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนา นักเรียนให้เป็นพลเมืองที่ดีตามนโยบายของภาครัฐ โดยการนำหลักการและแนวคิดทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการในการสร้างรูปแบบกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ ในด้านความคิด ทศนคติ ความเชื่อที่มีต่อบทบาทหน้าที่และความสำคัญของการเป็นพลเมืองที่ดีให้อยู่บนพื้นฐานของเหตุผล และสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรมตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา และอาจเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน ในการช่วยกันวางแผนหรือกำหนดทิศทางการรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของเด็กและเยาวชนให้อยู่ในกฎระเบียบทางสังคม และสามารถดำเนินชีวิตในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้ได้อย่างมีความสุข ถูกต้องสมควรแก่วัยสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบและการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีของนักเรียน
2. เพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีเชิงพุทธบูรณาการ
3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีของนักเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงผสานวิธี โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งสิ้น 155 ประกอบไปด้วย ผู้อำนวยการ จำนวน 1 คน ครูผู้สอน จำนวน 4 คน และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 150 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ออกแบบไว้ดังนี้ 1) แบบสอบถาม 2) แบบสัมภาษณ์ และ 3) รูปแบบกิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนเชิงพุทธบูรณาการ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. การทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน พบว่า ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 6.00-1.00 จำนวน 20 ข้อ จากค่าแบบสอบถามทั้ง 25 ข้อ จึงนำไปปรับปรุงแก้ไขเหลือเพียง 20 ข้อ และค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ครั้งนี้ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ค่าที่ยอมรับต้องมีค่าตั้งแต่ 0.05 ขึ้นไป ซึ่งแบบสอบถามแบบสอบถามเกี่ยวกับความรับผิดชอบตนเองและสังคม จำนวน 10 ข้อ

2. การทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ นำแบบสอบถามทั้งหมด 20 ข้อ ไปทดสอบ (Try-Out) กับนักเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ค่าเชื่อมั่น ของแบบสอบถาม โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha) โดยผลการทดสอบแบบสอบถามทุกข้อมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha) สูงกว่า 0.70

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาภาคเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ โดยลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อทำการสอบถาม สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการ ครูผู้สอน และนักเรียน เพื่อนำมาวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ตำราทางวิชาการ บทความ งานวิจัย และหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำมาบูรณาการในการสร้างรูปแบบและกิจกรรมอบรมการสร้างเสริมการเป็นพลเมืองดีของนักเรียน

2. วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาจัดทำเป็นหมวดหมู่ เพื่อสรุปประเด็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมแสดงออกถึงบทบาท

หน้าที่ของนักเรียน เพื่อสร้างรูปแบบกิจกรรมอบรมในการสร้างเสริมการเป็นพลเมืองดีของนักเรียน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบไปด้วย เพศ ระดับการศึกษา การแสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของนักเรียน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ยตามกำหนดเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50 - 5.00 หมายถึง มากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50 - 4.49 หมายถึง มาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50 - 3.49 หมายถึง ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.50 - 2.49 หมายถึง น้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 - 1.49 หมายถึง น้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบและการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีของนักเรียน

รูปแบบเป็นสิ่งที่บุคคลสร้างขึ้นและพัฒนาจากแนวคิด ทฤษฎี ประสบการณ์ จินตนาการ ด้วยการนำเสนอให้เข้าใจง่าย กระชับ ถูกต้อง ซึ่งรูปแบบโดยทั่วไปต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประเด็น คือ วัตถุประสงค์ ตัวแปร และองค์ประกอบหรือสาระเนื้อหาและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรนั้นๆ แล้วนำเสนอออกมาในรูปแบบเชิงกายภาพ รูปแบบเสมือนจริง และรูปแบบเชิงสัญลักษณ์ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงภายใต้บทบาทหน้าที่ความเป็นพลเมืองดี นอกจากจะอาศัยลักษณะของรูปแบบ โครงสร้างของรูปแบบแล้ว สิ่งหนึ่งก็คือ องค์ประกอบของรูปแบบ เพื่อให้เห็นถึงกระบวนการและขั้นตอนได้อย่างชัดเจน เช่น รูปแบบต้องนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมาซึ่งสามารถพิสูจน์และทดสอบได้ ภายใต้โครงสร้างของรูปแบบที่ประกอบด้วยความสัมพันธ์ของเหตุและผล และรูปแบบจะต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการ ความคิดรวบยอด และความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง

2. รูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีเชิงพุทธบูรณาการ

จากการวิเคราะห์เอกสารตำราทางวิชาการ เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีการเป็นพลเมืองดีและหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ประกอบการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลด้วยการสำรวจ การสอบถาม และการสัมภาษณ์ สามารถนำมาจัดเป็นรูปแบบกิจกรรมอบรมภายใต้กรอบแนวคิดตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา โดยมีรูปแบบและกิจกรรม ดังต่อไปนี้

กิจกรรมด้านศีล เป็นกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขด้วยการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความสมัคสมานสามัคคี และเห็นคุณค่าของผู้อื่น

กิจกรรมด้านสมาธิ เป็นกิจกรรมเพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และความสำคัญของการเป็นพลเมืองดี รู้จักควบคุมสภาวะของอารมณ์ เพื่อพัฒนาจิตใจไม่ให้หวั่นไหวต่อสิ่งเร้าที่เข้ามากระทบจิตใจ

กิจกรรมด้านปัญญา เป็นกิจกรรมเพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้ ทักษะในการคิดวิเคราะห์ และตัดสินใจแก้ปัญหาอันไม่พึงประสงค์ ที่จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ในการอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข

3. ผลการใช้รูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีของนักเรียน

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและการเบี่ยงเบนมาตรฐานบทบาทหน้าที่การเป็นพลเมืองดีของนักเรียน ก่อนเข้าร่วมโครงการอบรมการเสริมสร้างการเป็นพลเมืองดีของนักเรียนเชิงพุทธบูรณาการ

ด้านความรับผิดชอบตนเองและสังคม	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ทำการบ้านและส่งการบ้านตรงตามเวลาที่ครูกำหนด	3.47	0.05	ปานกลาง
2. ทำข้อสอบด้วยความสามารถของตนเอง	3.90	0.49	มาก
3. จัดตารางเรียนไว้ล่วงหน้า เพื่อเตรียมอุปกรณ์การเรียนให้พร้อม	3.53	0.50	มาก
4. คิดก่อนลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยตนเอง	3.30	0.46	ปานกลาง
5. คิดและแก้ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนด้วยตนเอง	3.47	0.50	ปานกลาง
6. ทำตามความคิดเห็นของคณะ มากกว่าความคิดเห็นตนเอง	3.37	0.48	ปานกลาง
7. ร่วมบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆ	3.40	0.49	ปานกลาง
8. ช่วยทำกิจกรรมและบำเพ็ญประโยชน์ต่อโรงเรียนและชุมชน	3.57	0.50	มาก
9. ไม่ทิ้งขยะตามที่สาธารณะทั้งที่โรงเรียนและชุมชน	3.30	0.46	ปานกลาง
10. ให้ความสำคัญและเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ	3.90	0.30	มาก
เฉลี่ยรวม	3.49	0.06	ปานกลาง
ด้านการเคารพผู้อื่น	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. เมื่อมีการทำกิจกรรมกลุ่ม จะไม่หลีกเลียงงานหรือเอาเปรียบเพื่อน	3.47	0.50	ปานกลาง
2. ปฏิบัติตามคำสั่งของครูในทางที่ชอบ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง	3.59	0.49	มาก
3. ยอมรับมติของคนส่วนใหญ่ในห้องเรียน แม้จะไม่เห็นด้วยก็ตาม	3.52	0.50	มาก
4. เมื่อจำเป็นต้องยืมสิ่งของจากครูหรือเพื่อน ขออนุญาตก่อนทุกครั้ง	3.27	0.45	ปานกลาง
5. การทำงานเป็นกลุ่ม ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนๆ เสมอ	3.45	0.05	ปานกลาง
6. เลือกคบแต่เพื่อนที่ดี เรียนเก่งและมีความรับผิดชอบ	3.36	0.48	ปานกลาง
7. คิดว่าการทำงานคนเดียว ดีกว่าต้องทำงานร่วมกับคนอื่น	3.39	0.49	ปานกลาง
8. เมื่อเพื่อนทะเลาะกัน จะรับฟังเหตุผลทั้งสองข้าง	3.55	0.50	มาก
9. ไม่ตำหนิและให้ความเคารพงานที่เพื่อนทำ	3.29	0.46	ปานกลาง
10. เคารพและให้เกียรติในการตัดสินใจของเพื่อนที่เห็นว่าถูกต้อง	3.85	0.35	มาก
เฉลี่ยรวม	3.47	0.05	ปานกลาง
รวมทุกด้าน	3.48	0.01	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.48$, S.D. = 0.01) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.49$, S.D. = 0.06) รองลงมา คือ ด้านเคารพผู้อื่น อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.47$, S.D. = 0.05) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 เป็นการแสดงค่าเฉลี่ยและการเบี่ยงเบนมาตรฐานบทบาทหน้าที่การเป็นพลเมืองดีของนักเรียน หลังการเข้าร่วมโครงการอบรมการเสริมสร้างการเป็นพลเมืองดีของนักเรียนเชิงพุทธบูรณาการ

ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
1. ทำการบ้านและส่งการบ้านตรงตามเวลาที่ครูกำหนด	4.07	0.06	มาก
2. ทำข้อสอบด้วยความสามารถของตนเอง	4.01	0.18	มาก
3. จัดตารางเรียนไว้ล่วงหน้า เพื่อเตรียมอุปกรณ์การเรียนให้พร้อม	4.03	0.16	มาก
4. คิดก่อนลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยตนเอง	4.05	0.23	มาก
5. คิดและแก้ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนด้วยตนเอง	4.11	0.36	มาก
6. ทำตามความคิดเห็นของคณะ มากกว่าความคิดเห็นตนเอง	4.11	0.36	มาก
7. ร่วมบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆ	4.13	0.37	มาก
8. ช่วยทำกิจกรรมและบำเพ็ญประโยชน์ต่อโรงเรียนและชุมชน	4.29	0.47	มาก
9. ไม่ทิ้งขยะตามที่สาธารณะทั้งที่โรงเรียนและชุมชน	4.29	0.47	มาก
10. ให้ความสำคัญและเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ	4.73	0.44	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	4.18	0.12	มาก
ด้านการเคารพผู้อื่น	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
1. เมื่อมีการทำกิจกรรมกลุ่ม จะไม่หลีกเลี่ยงงานหรือเอาเปรียบเพื่อน	4.01	0.18	มาก
2. ปฏิบัติตามคำสั่งของครูในทางที่ชอบ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง	4.10	0.30	มาก
3. ยอมรับมติของคนส่วนใหญ่ในห้องเรียน แม้จะไม่เห็นด้วยก็ตาม	4.09	0.31	มาก
4. เมื่อจำเป็นต้องยืมสิ่งของจากครูหรือเพื่อน ขออนุญาตก่อนทุกครั้ง	4.15	0.37	มาก
5. การทำงานเป็นกลุ่ม ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนๆ เสมอ	4.15	0.40	มาก
6. เลือกคบแต่เพื่อนที่ดี เรียนเก่งและมีความรับผิดชอบ	4.15	0.40	มาก
7. คิดว่าการทำงานคนเดียว ดีกว่าทำงานร่วมกับคนอื่น	4.19	0.44	มาก
8. เมื่อเพื่อนทะเลาะกัน จะรับฟังเหตุผลทั้งสองข้าง	4.39	0.52	มาก
9. ไม่ตำหนิและให้ความเคารพงานที่เพื่อนทำ	4.46	0.50	มาก
10. เคารพและให้เกียรติในการตัดสินใจของเพื่อนที่เห็นว่าถูกต้อง	4.85	0.35	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.25	0.10	มาก
รวมทุกด้าน	4.22	0.01	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า บทบาทหน้าที่การเป็นพลเมืองดีของนักเรียน หลังเข้าร่วมกิจกรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.22$, S.D. = 0.01) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน จากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการเคารพผู้อื่น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.25$, S.D. = 0.10) รองลงมา คือ ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.18$, S.D. = 0.12) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 แสดงข้อมูลเปรียบเทียบบทบาทการเป็นพลเมืองดีของนักเรียน

ด้านการประเมิน	ผลการประเมินในภาพรวม					
	ก่อน			หลัง		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม	3.49	0.60	ปานกลาง	4.18	0.12	มาก
ด้านการเคารพผู้อื่น	3.47	0.05	ปานกลาง	4.25	0.10	มาก
รวมเฉลี่ย	3.48	0.01	ปานกลาง	4.22	0.01	มาก

จากตารางที่ 3 ผลการเปลี่ยนแปลงบทบาทการเป็นพลเมืองดีของนักเรียนโดยภาพรวมทั้ง 2 ด้าน คือ ความรับผิดชอบต่อตนเองสังคม และด้านการเคารพผู้อื่น จำนวน 150 คน พบว่า ก่อนเข้าร่วมอบรมนักเรียนมีรับผิดชอบต่อตนเองสังคม และด้านการเคารพผู้อื่น อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X}=3.48$, S.D. = 0.01) หลังจากการเข้าร่วมอบรม พบว่า นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X}=4.22$, S.D. = 0.01) ตามลำดับ สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ (ดร.เลิศฤทธิ์ เรือนละหงส์, 2563) ผู้อำนวยการโรงเรียนว่า โดยปกติแล้วนักเรียนส่วนมากมาจากหลากหลายพื้นที่ทั่วประเทศ ส่วนมากเป็นนักเรียนชาย นอกจากนี้โรงเรียนยังเป็นสถานฝึกซ้อมกีฬาของทีมแพร่ยูไนเต็ด ฉะนั้น นักเรียนจำเป็นต้องมีคุณลักษณะของการเป็นพลเมืองดี ทั้งที่อยู่ในโรงเรียนและในสนามกีฬา การที่พระคุณเจ้าได้เข้ามาจัดโครงการและทำกิจกรรมอบรมให้กับนักเรียนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่การเป็นพลเมืองดี โดยนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ในแต่ละกิจกรรม ทำให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติ ความรู้แรง และมีจิตอาสามากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของคุณครู (วสันต์ หงส์สอง, 2563) ซึ่งเป็นครูฝ่ายปกครองว่า ธรรมชาติของความเป็นเยาวชน และมาจากหลากหลายพื้นที่ ย่อมมีบริบททางสังคมที่แตกต่างกัน การที่จะทำให้นักเรียนเรียนรู้และสามารถอยู่ร่วมกันได้ภายใต้บริบทเดียวกันของโรงเรียน แรกๆ นักเรียนก็มีปัญหาอยู่ และมักจะมีการทะเลาะกันบ้าง แต่หลังจากที่นักเรียนได้เข้ารับการอบรมและทำกิจกรรมร่วมกับพระคุณเจ้า นักเรียนส่วนมากก็สามารถปรับตัวและเปิดใจยอมรับเพื่อนมากขึ้น มีความรับผิดชอบต่อตนเองมากขึ้น มีจิตอาสามากขึ้น มีใจเป็นนักกีฬามากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นก็คือ การให้ความเคารพกับผู้อื่น ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับนักเรียน

สอดคล้องกับการให้ข้อมูลของ รองผู้อำนวยการ (วิมลวรรณ ปินใจ, (แสงธง), 2563) กล่าวว่า รูปแบบและกิจกรรมที่ทางพระคุณเจ้านำมาอบรมให้กับนักเรียนในครั้งนี้ ถือว่าเป็นมิติใหม่สำหรับคณะครูเป็นอย่างมาก เพราะเป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาบูรณาการกับกิจกรรมได้อย่างลงตัว เพราะทุกกิจกรรมควบคุมทั้ง การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ภายใต้กรอบของศีล การรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง ชุมชน สังคม ตามหลักของสมาธิ และการรู้จักที่จะเรียนรู้ปัญหาและแก้ไขปัญหา ตามหลักของปัญญา ซึ่งรูปแบบและกิจกรรมดังกล่าว นอกจากจะให้นักเรียนได้เรียนรู้แบบมีความสุขแล้วยังได้ศึกษาเรียนรู้หลักธรรมไปด้วย และที่สำคัญทำให้นักเรียนเห็นถึงคุณค่าของชีวิตและไม่ประมาทในหน้าที่ของตนเอง สอดคล้องกับ คุณครู (กัมพล เทียมแสน, 2563) ว่า หลังจากที่นักเรียนได้เข้าร่วมกิจแล้ว ได้สังเกตและติดตามพฤติกรรมของนักเรียนบางคนบางกลุ่มทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน หรือแม้กระทั่งในสนามฟุตบอล เห็นได้ว่านักเรียนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปพอสมควร เป็นคนมีเหตุผลมากขึ้น มีความรับผิดชอบมากขึ้น และยอมรับความคิดเห็นของคนอื่นมากขึ้น ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ส่วนหนึ่ง คิดว่าน่าจะมาจาก การที่ได้ร่วมทำกิจกรรมกับพระคุณเจ้าและเพื่อน ซึ่งแต่ละกิจกรรมนั้น พระคุณเจ้าพยายามให้นักเรียนมีส่วนร่วมและมีส่วนรับผิดชอบร่วมกันเสมอ ให้นักเรียนคิด กล้า นำเสนอ ทั้งให้คำปรึกษา และเหตุผลเพิ่มเติมกับการนำเสนอของนักเรียน ถือว่ารูปแบบกิจกรรมดังกล่าวทำให้นักเรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและมุมมองมากขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบและการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีเชิงพุทธบูรณาการ เป็นการนำเอาแนวคิดทางและทฤษฎีของนักวิชาการและหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา มาบูรณาการให้สอดคล้องกับความต้องการพัฒนาและสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนในการเป็นพลเมืองดีภายใต้ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ตลอดจนการเคารพสิทธิผู้อื่น สอดคล้องกับ คณะอนุกรรมการนโยบายปฏิรูปการศึกษา ว่า พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย แตกต่างจากพลเมืองของระบอบอื่นที่พลเมืองจะมีคุณสมบัติ อย่างไรจะเป็นไปตามที่ผู้มีอำนาจประสงค์จะให้ เป็น ขณะที่ระบอบประชาธิปไตย เจ้าของสูงสุดคือประชาชน ดังนั้น ประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจจึงกำหนดชีวิตตนเองได้ ประชาชน ในระบอบประชาธิปไตย จึงแตกต่างหลากหลายได้ เมื่อแตกต่างหลากหลายได้ จึงต้องเคารพซึ่งกันและกัน และใช้กติกาแก้ปัญหา จึงจะสามารถอยู่ร่วมกันและปกครองกันได้ (คณะอนุกรรมการนโยบายปฏิรูปการศึกษา, 2554) และสอดคล้องกับ Banks, J. A. Ed, ว่า สมาชิกพื้นเมืองของรัฐหรือชาติ ซึ่งมีความจงรักภักดีต่อรัฐบาล และมีสิทธิได้รับความคุ้มครอง ส่วนความเป็นพลเมือง (Citizenship) คือ สถานะของการมีสิทธิ สิทธิประโยชน์ และภาระหน้าที่ของพลเมือง (Banks, J. A. Ed, 2004)

2. รูปแบบการสร้างเสริมการเป็นพลเมืองดีของนักเรียนเชิงพุทธบูรณาการ เป็นการออกแบบกิจกรรมอบรมภายใต้กรอบแนวคิดตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา มาบูรณาการ เช่น

กิจกรรมด้าน (ศีล) เป็นกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขด้วยการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความสมัครสมานสามัคคี และเห็นคุณค่าของผู้อื่น

กิจกรรมด้าน (สมาธิ) เป็นกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และความสำคัญของการเป็นพลเมืองดี รู้จักควบคุมสภาวะของอารมณ์ เพื่อพัฒนาจิตใจไม่ให้หวั่นไหวต่อสิ่งเร้าที่เข้ามากระทบจิตใจ

กิจกรรมด้าน (ปัญญา) เป็นกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ ทักษะในการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจแก้ปัญหาอันไม่พึงประสงค์ ที่จะส่งผลต่อวิถีชีวิต ในการอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับ พุทธทาสภิกขุ กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษา ว่า การจัดการศึกษาทุกอย่างให้เสริมสร้างมนุษยธรรม ความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง ไม่มีปัญหาแก้ฝ่ายใดจัดการศึกษาทุกอย่างให้เสริมสร้างมนุษยธรรมคือ สร้างมนุษยธรรมขึ้นมา แล้วเสริมมนุษยธรรมให้ก้าวหน้า ก้าวหน้าไป นับตั้งแต่ว่า ละสังขตญาณอย่างสัตว์แล้วก็มีความคิดเห็นอย่างมนุษย์ก็เป็นมนุษยธรรมก็ส่งเสริมให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ดังนั้นเป้าหมายของการศึกษาก็คือ การพัฒนามนุษยธรรมให้มั่นคงในทิศทางที่ถูกต้อง คือ ละอหังการ มมังการ ละความเห็นแก่ตัวกิเลสไม่อาจจะเกิด บุคคลก็จะมีสันติสุข สังคมก็จะมีสันติภาพ นี่คือนโยบายของการศึกษา (พุทธทาสภิกขุ, 2549) และประกอบกับการใช้รูปแบบของ Keeves, Peter J ที่ว่า รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันแบบรวมๆ ควรใช้เป็นแนวทางการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นสามารถถูกตรวจสอบได้โดยสังเกต ซึ่งเป็นไปที่จะทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ ต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้นนอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย และเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา (Keeves, Peter J, 1988)

3. ผลการทดลองรูปแบบการสร้างเสริมการเป็นพลเมืองดีของนักเรียนเชิงพุทธบูรณาการ เป็นการนำหลักไตรสิกขามาบูรณาการให้เข้ากับกิจกรรมการอบรม เป็นกระบวนการที่สามารถสร้างเสริมความรับผิดชอบและบทบาทหน้าที่ของตนเองตามหลักการของการเป็นพลเมืองดีของนักเรียนให้พัฒนาขึ้น การอบรมเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่เป็นการพัฒนาทักษะของนักเรียนให้ครบทั้ง 3 ด้าน คือ ทักษะด้านการอยู่ร่วมกันภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน นั่นก็คือ กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับ ซึ่งตรงกับหลักการในทางพระพุทธศาสนา ก็คือ วินัย หรือ (ศีล) นอกจากนี้ยังเป็นการพัฒนาทักษะด้านจิตใจด้วยเจริญจิตภาวนา ให้นักเรียนได้ทบทวนความผิดพลาดในอดีต และเรียนรู้อยู่กับปัจจุบันขณะให้เป็นให้ได้ เพื่อเป็นเครื่องป้องกันพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ที่จะแสดงออกมาในรูปแบบของการทะเลาะวิวาทด้วยการใช้คำพูด และนำไปสู่การตบ ตี ทำร้าย

ร่างกายกันให้ได้รับความบาดเจ็บหรือถึงแก่ชีวิตได้ (สมาธิ) และเป็นการพัฒนาทักษะด้านการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างมีสติและสร้างสรรค์ โดยอาศัยเหตุและผลในการตัดสินใจหรือพิจารณาในสิ่งที่ทำ เพื่อไม่ให้กระทบต่อชีวิตของตนเองและผู้อื่น ให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สันติสุข (ปัญญา) หลังจากนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม และผลการประเมินพบว่าโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.01) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน จากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการเคารพผู้อื่น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.01) รองลงมา คือ ด้านความรับผิดชอบตนเองและสังคม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.12) สอดคล้องกับ ปริญญา เทวานฤมิตรกุล ที่ได้อธิบายคุณสมบัติของพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยว่า ต้องมีความรับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้ เคารพสิทธิของผู้อื่น เคารพในความแตกต่าง ด้วยหลักความเสมอภาค ตามกฎกติกาและรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2555)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า จากการศึกษาเรื่อง รูปแบบการสร้างเสริมการเป็นพลเมืองดีของนักเรียนเชิงพุทธบูรณาการในครั้งนี้ ทำให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนเพิ่มขึ้น ทั้งในด้านของความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ทั้งในด้านของการเคารพผู้อื่น ที่นำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่การเป็นพลเมืองดี ภายในหลักของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา จากผลการวิเคราะห์การใช้รูปแบบการสร้างเสริมการเป็นพลเมืองดีของนักเรียนเชิงพุทธบูรณาการ พบว่า ก่อนจัดกิจกรรมนักเรียนมีพฤติกรรมอยู่ในระดับปานกลาง หลังการใช้รูปแบบการสร้างเสริมการเป็นพลเมืองดีของนักเรียนเชิงพุทธบูรณาการ พบว่า นักเรียนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนและการรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่เพิ่มขึ้น 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1.1) ทางโรงเรียน ควรมีนโยบายและสนับสนุนให้ครูนำรูปแบบกิจกรรมเชิงพุทธบูรณากับกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองสังคม และการเคารพผู้อื่น ภายใต้กฎ ระเบียบ และกติกา ในการทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข 1.2) ทางโรงเรียน ควรนำรูปแบบกิจกรรมเชิงพุทธไปบูรณาการกับกิจกรรมในการเล่นกีฬาของนักเรียน เพื่อปลูกฝังความรับผิดชอบต่อหน้าที่การเป็นพลเมืองดี 2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ 2.1) การจัดกิจกรรมอบรมให้มีความหลากหลาย ภายใต้รูปแบบการสร้างเสริมการเป็นพลเมืองดีของนักเรียนเชิงพุทธบูรณาการ โดยการนำหลักไตรสิกขามาดัดแปลงให้เหมาะสมกับกิจกรรม 2.2) คณะครู ควรนำรูปแบบดังกล่าวไปปรับปรุงให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละช่วงชั้นได้เรียนรู้ 2.3) คณะครู ควรมีการติดตาม สังเกตและประเมินพฤติกรรมหรือการเปลี่ยนแปลงภายใต้บทบาทการเป็นพลเมืองดีของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง 3) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป การลงพื้นที่ในการทำวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยมุ่งศึกษา

ในประเด็นบทบาทหน้าที่การเป็นพลเมืองดีของนักเรียน รูปแบบการสร้างเสริมการเป็นพลเมืองดีเชิงพุทธบูรณาการ แต่ยังมีประเด็นที่น่าสนใจต่อการศึกษาค้นคว้า ให้เป็นประโยชน์แก่นักเรียนและเยาวชนอีกมากมาย คณะผู้วิจัยจึงขอเสนอประเด็นในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ 3.1) การมีส่วนร่วมในการสร้างวัฒนธรรมการอยู่กันอย่างมีความสุข เพื่อป้องกันปัญหาทางสังคมที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียน 3.2) สมานักบัพตักกับการควบคุมอารมณ์ความรุนแรงของนักเรียนเชิงสร้างสรรค์

เอกสารอ้างอิง

- กัมพล เทียมแสน. (18 พฤศจิกายน 2563). รูปแบบการสร้างเสริมการเป็นพลเมืองดีของนักเรียนเชิงพุทธบูรณาการ. (พระอนุสรณ์ กิตติวณโณ (เรื่องปัญญารัตน์), ผู้สัมภาษณ์) คณะอนุกรรมการนโยบายปฏิรูปการศึกษา. (2554). ยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ. 2553-2561. กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายด้านพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- ดร.เลิศฤทธิ์ เรือนละหงส์. (18 พฤศจิกายน 2563). รูปแบบการสร้างเสริมการเป็นพลเมืองดีของนักเรียนเชิงพุทธบูรณาการ. (พระศักดิ์ธัช สั่วโร (แสงธง), ผู้สัมภาษณ์)
- ปริญญญา เทวนฤมิตรกุล. (2555). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง. กรุงเทพมหานคร: นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542.). เรียกใช้เมื่อ 10 กรกฎาคม 2564 จาก <https://www.tungsong.com/Law/>
- พุทธทาสภิกขุ. (2549). การศึกษาสมบูรณ์แบบ : คือวงกลมที่คุ้มครองโลกถึงที่สุด. กรุงเทพมหานคร: อูษาการพิมพ์.
- ลัดดา ตั้งสุภาชัย. (2553). ทศวรรษการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์เฝ้าระวังทางวัฒนธรรม.
- วสันต์ หงส์สอง. (18 พฤศจิกายน 2563). รูปแบบการสร้างเสริมการเป็นพลเมืองดีของนักเรียนเชิงพุทธบูรณาการ. (พระอนุสรณ์ กิตติวณโณ. (เรื่องปัญญารัตน์), ผู้สัมภาษณ์)
- วิมลวรรณ ปินใจ. (แสงธง). (18 พฤศจิกายน 2563). รูปแบบการสร้างเสริมการเป็นพลเมืองดีของนักเรียนเชิงพุทธบูรณาการ. (พระศักดิ์ธัช สั่วโร, ผู้สัมภาษณ์)
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2554). บทสรุปของผู้บริหารโครงการศึกษาวิจัยเรื่อง การปฏิรูปการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ศุภสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564. สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2559). แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564. กระทรวงศึกษาธิการ.

Banks, J. A. Ed. (2004). Diversity and Citizenship Education: Global Perspective. San Francisco, CA: John Wiley & Sons, 2004.

Keeves, Peter J. (1988). Educational research methodology, and measurement: An international handbook. Oxford. England: Pergamon Press, 1988.